

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กรุงเทพมหานคร" สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์ ในด้านการวางแผน การสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผล และเกณฑ์ที่ใช้ในการวัด และประเมินผล นอกจากนี้ยังศึกษาถึงปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติที่เนื่องมาจากผู้เรียน ผู้สอน การบริหาร หลักสูตร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์ผู้สอน วิชาศิลปะภาคปฏิบัติ สาขาทัศนศิลป์ ในคณะหรือภาควิชาที่เปิดสอนด้านศิลปกรรม หรือ ศิลปศึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 60 ท่าน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง โดยได้ศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ แล้วนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณาความ ถูกต้องเหมาะสม ความตรงตามเนื้อหา และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำ แบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่ประชากรจริง เพื่อพิจารณาหา ความเชื่อมั่น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง สร้างเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แบบ สอบถามดังกล่าวแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสถานการณ์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผล และ เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผล เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มีทางเลือก 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ที่เนื่องมาจากผู้เรียน ผู้สอน การบริหาร หลักสูตร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มีทางเลือก 5 ระดับ

ตอนที่ 4 เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผล และ เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผล เป็นแบบสอบถามชนิดปลายเปิด (Open Ended)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2533 โดยนำแบบสอบถามไปยังมหาวิทยาลัย และวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมอบแบบสอบถามให้แก่ผู้ตอบด้วยตนเอง จำนวน 60 ฉบับ และไปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเองทั้งหมด ได้รับกลับคืนจำนวน 54 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90 เมื่อแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ออก 4 ฉบับ คงเหลือแบบสอบถามที่ใช้ได้จริง จำนวน 50 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 83

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 เกี่ยวกับสถานการณ์ของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

4.2 เกี่ยวกับสถานการณ์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

4.3 เกี่ยวกับปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ วิเคราะห์โดย การหาค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำผลที่ได้เสนอ ในรูปตารางและความเรียง

4.4 เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะ การสอนศิลปะภาคปฏิบัติ วิเคราะห์โดย การหาค่าความถี่ แล้วนำเสนอในรูปความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาสถานภาพของอาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร พบว่าจากจำนวนของอาจารย์ 50 คน เป็นชายมากกว่าหญิง คือ เป็นชาย 36 คน คิดเป็นร้อยละ 72 เป็นหญิง 14 คน คิดเป็นร้อยละ 28 อาจารย์ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 54 มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโท 32 คน คิดเป็นร้อยละ 64 มีประสบการณ์การสอนในระดับอุดมศึกษาระหว่าง 16-25 ปี คิดเป็นร้อยละ 44

ในรอบปีที่ผ่านมา อาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ได้ทำกิจกรรมด้านวิชาการดังนี้ มีอาจารย์ที่เขียนบทความลงในหนังสือ หรือวารสาร คิดเป็นร้อยละ 46 ไม่เขียนคิดเป็นร้อยละ 54 อาจารย์ส่วนใหญ่จัดทำเอกสารคำสอน ตั้งแต่ 15 หน้าขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 54 ในการแต่งตำราพบว่า มีอาจารย์ที่กำลังทำคิดเป็นร้อยละ 42 ที่ไม่ได้ทำร้อยละ 44 และที่ทำเสร็จแล้วร้อยละ 14 การสร้างสรรค์งานศิลปะพบว่าอาจารย์ส่วนใหญ่ทำคิดเป็นร้อยละ 76 ในการแสดงนิทรรศการศิลปะของตนเองพบว่า มีอาจารย์ส่วนน้อยที่ทำ คิดเป็นร้อยละ 30 แต่อาจารย์ส่วนใหญ่ร่วมแสดงผลงานศิลปะในนิทรรศการต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 66 อาจารย์เกือบทั้งหมดเข้ารับการอบรม หรือ สัมมนาทางวิชาการคิดเป็นร้อยละ 90 อาจารย์ส่วนใหญ่ได้รับเชิญเป็นวิทยากรคิดเป็นร้อยละ 80 การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการตัดสินงานศิลปะ อาจารย์ส่วนใหญ่เข้าร่วมคิดเป็นร้อยละ 76 และ อาจารย์ประมาณครึ่งหนึ่งเป็นอาจารย์พิเศษสอนในสถาบันอื่น คิดเป็นร้อยละ 52

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับสถานการณ์การสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้าน การวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีสอน การประเมินผล และ เกณฑ์ใช้ในการประเมินผลสรุปได้ดังนี้

1. การวางแผนการสอน (ตารางที่ 3)

การปฏิบัติของอาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมพบว่า มีการปฏิบัติด้านการวางแผนการสอนบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติบ่อยครั้งเป็นอันดับหนึ่ง ได้แก่ การคำนึงถึงพื้นฐาน ความถนัด ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน ($\bar{X} = 4.48$) อันดับรองลงมาคือการกำหนดวัตถุประสงค์ในแต่ละบทเรียน ($\bar{X} = 4.42$) และ ข้อปฏิบัติบ่อยครั้งที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเป็นอันดับสุดท้าย คือ การจัดทำแผนบทเรียนสำหรับการสอนในแต่ละครั้ง ($\bar{X} = 3.64$)

2. สื่อการสอน (ตารางที่ 4)

การปฏิบัติของอาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านสื่อการสอน โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติบางครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบว่าสื่อที่มีการใช้บ่อยครั้งเป็นอันดับหนึ่งคือ เครื่องฉายสไลด์ ($\bar{X} = 3.96$) รองลงมา คือ กระดานคำและชอล์ค ($\bar{X} = 3.92$) ภาพประกอบ เช่น ภาพถ่าย ภาพโปสเตอร์ ($\bar{X} = 3.90$) สื่อที่จัดขึ้นเอง เช่น ฟันนิ่ง ดอกไม้ คน ($\bar{X} = 3.70$) และ สื่อที่เป็นสิ่งแวดล้อม เช่น กวีทัศน์ยก-ทะเล, อาคาร ($\bar{X} = 3.56$) สื่อที่มีการใช้เป็นบางครั้งได้แก่ สื่อจากเหตุการณ์หรือเรื่องราว โดยกำหนดเป็นหัวข้อเช่น เรื่องราวในประวัติศาสตร์ การเมือง สงคราม ประเพณี ฯลฯ ($\bar{X} = 3.34$) และสื่อที่เป็นวีดิทัศน์ ($\bar{X} = 2.76$) ส่วนสื่อที่มีการใช้น้อยที่สุด คือ เครื่องฉายภาพยนตร์ ($\bar{X} = 1.64$)

3. การดำเนินการสอน (ตารางที่ 5)

การปฏิบัติของอาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านการดำเนินการสอน โดยส่วนรวมพบว่า มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อ พบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติเป็นประจำ โดยปฏิบัติเป็นอันดับหนึ่ง คือ การให้คำแนะนำ ดิชมแก้ไข ($\bar{X} = 4.68$) รองลงมา คือ การให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง ($\bar{X} = 4.58$) และ ข้อที่มีการปฏิบัติบางครั้งที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ผู้เรียน ($\bar{X} = 3.14$)

4. วิธีการสอน (ตารางที่ 6)

การปฏิบัติด้านวิธีสอนของอาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติโดยส่วนรวมพบว่ามีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 3.86$) เมื่อพิจารณาเป็นรายชื่อพบว่า วิธีการสอนที่ปฏิบัติเป็นประจำมีจำนวน 2 ข้อ ข้อที่มีการปฏิบัติเป็นอันดับหนึ่ง คือ ใช้การสอนแบบพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.54$) รองลงมาคือ ใช้การฝึกปฏิบัติภายในห้องปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.50$) วิธีสอนที่มีการปฏิบัติบางครั้งและมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ใช้การสอนแบบคณะ ($\bar{X} = 2.38$)

5. การประเมินผล (ตารางที่ 7)

การปฏิบัติด้านการประเมินผลของอาจารย์ผู้สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมพบว่า มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 3.99$) ข้อที่ปฏิบัติเป็นประจำและมีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ใช้การวัดด้วยการตรวจผลงานที่มอบหมาย ($\bar{X} = 4.68$) และข้อที่มีการปฏิบัติบ่อยครั้งที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ใช้การวัดด้วยการสัมภาษณ์ ($\bar{X} = 3.10$)

6. เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผล (ตารางที่ 8)

การปฏิบัติด้านเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผลของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดย

ส่วนรวมพบว่า มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ($\bar{X} = 4.36$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีการปฏิบัติเป็นประจำ และมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 3 ข้อ คือ จินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.60$) ความขยันเอาใจใส่ ($\bar{X} = 4.60$) และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน ($\bar{X} = 4.60$) ส่วนเกณฑ์ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ($\bar{X} = 3.12$)

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ลำดับหัวข้อปัญหาไว้ดังนี้ คือ ปัญหาที่เนื่องมาจากผู้เรียน ปัญหาที่เนื่องมาจากผู้สอน ปัญหาที่เนื่องมาจากการบริหาร ปัญหาที่เนื่องมาจากหลักสูตร และ ปัญหาที่เนื่องมาจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์

1. ปัญหาที่เนื่องมาจากผู้เรียน (ตารางที่ 9)

จากความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ พบว่า ปัญหาโดยส่วนรวมที่เนื่องมาจากผู้เรียนมีระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.12$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่เป็นปัญหามากมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้เรียนขาดความขยันและเอาใจใส่อย่างจริงจัง ($\bar{X} = 3.88$) และข้อที่เป็นปัญหาปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้เรียนไม่เชื่อคำแนะนำของอาจารย์ผู้สอน ($\bar{X} = 2.56$)

2. ปัญหาที่เนื่องมาจากผู้สอน (ตารางที่ 10)

จากความคิดเห็นของอาจารย์ศิลปะภาคปฏิบัติ พบว่า ปัญหาโดยส่วนรวมที่เนื่องมาจากผู้สอนเป็นปัญหาปานกลาง ($\bar{X} = 2.87$) ข้อที่เป็นปัญหาปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ปัญหาที่ผู้สอนต้องสอนหลายวิชาในแต่ละภาคเรียน และข้อที่ไม่ค่อยเป็นปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้สอนไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของวิชาใดวิชาหนึ่งในแต่ละภาคเรียน ($\bar{X} = 2.42$)

3. ปัญหาที่เนื่องมาจากการบริหาร (ตารางที่ 11)

จากความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ พบว่า ปัญหาโดยส่วนรวมที่เนื่องมาจากการบริหาร เป็นปัญหาระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.10$) ข้อที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ งบประมาณที่ได้รับแต่ละปี ไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานของภาควิชา ($\bar{X} = 4.10$) และ ข้อที่เป็นปัญหาปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้สอนไม่มีส่วนร่วมในการเลือกวิชาที่สอน ($\bar{X} = 2.54$)

4. ปัญหาที่เนื่องมาจากหลักสูตร (ตารางที่ 12)

จากความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ พบว่า ปัญหาโดยส่วนรวมที่เนื่อง

มาจากหลักสูตร เป็นปัญหาปานกลาง ($\bar{X} = 3.03$) ข้อที่เป็นปัญหามากที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ชาติตำราเรียน ($\bar{X} = 3.52$) และข้อที่เป็นปัญหาปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ หลักสูตรเดิมที่มีมาตรฐานแต่ถูกปรับปรุงให้เล็ยมาตรฐานไป ($\bar{X} = 2.70$)

5. ปัญหาที่เนื่องมาจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ (ตารางที่ 13)

จากความคิดเห็นของอาจารย์ สอนศิลปะภาคปฏิบัติ พบว่า ปัญหาโดยส่วนรวมที่เนื่องมาจากสถานที่ และ วัสดุอุปกรณ์ เป็นปัญหามาก ($\bar{X} = 4.11$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อเป็นปัญหามาก แต่ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง ($\bar{X} = 4.46$) คือ ห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติ ไม่เพียงพอกับความต้องการ และ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ชาติความพร้อมด้านสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ ($\bar{X} = 3.66$)

ตอนที่ 4 เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอนแนะ การสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านต่างๆ ตามความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยได้ลำดับหัวข้อปัญหาและข้อเสนอนแนะดังนี้ คือ ด้านการวางแผนการสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผล และ เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

1. ปัญหาและข้อเสนอนแนะด้านการวางแผนการสอน

ตามความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ที่ได้ตอบในข้อปัญหาตรงกันมีความถี่สูงสุด คือ มีเวลาในการวางแผนการสอนน้อย เนื่องจากต้องปฏิบัติภารกิจด้านอื่นๆ ของทางสถาบัน ต้องสอนหลายวิชาในภาคเรียนเดียวกัน และ ต้องหาโอกาสสร้างผลงานศิลปะของตนเอง เพื่อเป็นการทดลองค้นคว้า สะสมประสบการณ์ ไว้เป็นข้อมูลในการสอน (ความถี่ = 17) โดยมีข้อเสนอนแนะว่า ควรจะมีผู้ช่วยเตรียมการสอน หรือ ผู้ช่วยสอนที่สามารถช่วยสอนในบทเรียนขั้นพื้นฐาน (ความถี่ = 7)

2. ปัญหาและข้อเสนอนแนะด้านสื่อการสอน

ความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในข้อที่มีความถี่สูงสุด ได้แก่ ปัญหาจำนวนห้องเรียน ไม่เพียงพอกับความต้องการ ทำให้การดำเนินการสอนไม่ต่อเนื่อง (ความถี่ = 16) และมีข้อเสนอนแนะว่า ผู้สอนสามารถแก้ปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์บางส่วนได้ด้วยการขอความอนุเคราะห์จากศิษย์เก่า บริษัท ห้างร้านต่างๆ (ความถี่ = 4)

3. ปัญหาและข้อเสนอนแนะด้านการดำเนินการสอน

ความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ปัญหาที่มีความถี่สูงสุดคือ ปัญหาสถานที่

ห้องเรียนที่มีอยู่ ไม่ได้ออกแบบสำหรับการเรียนการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมบรรยากาศไม่ดี ขาดแสง ห้องเล็ก อึดอัด ครุภัณฑ์ในห้องไม่เหมาะสมสำหรับปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละสาขาไม่ได้ (ความถี่ = 17) และได้เสนอแนะว่าผู้สอนมีความสำคัญที่สุด จะต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น แก้ปัญหา สร้างสถานการณ์ในขณะที่สอน เพื่อให้การดำเนินการสอนเป็นไปได้อย่างดี (ความถี่ = 8)

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านวิธีการสอน

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติมีความเห็นว่า ปัญหาเรื่องพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาไม่ต่อเนื่องกับระดับอุดมศึกษาไม่เหมือนวิชาอื่นๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารในระดับประถม และ มัธยมสนับสนุนแต่การสอนประเภท ความรู้ ความจำ ไม่สนับสนุนวิชาที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์อย่างวิชาศิลปะ ผู้เรียนที่เข้ามาในระดับอุดมศึกษาจึงไม่ค่อยมีความคิดแปลกๆ ใหม่ๆ ต้องใช้เวลาระยะหนึ่งในการปรับตัว (ความถี่ = 5) และเสนอแนะว่า ผู้บริหารระดับประถมและมัธยม ควรให้ความสนใจสนับสนุนการสอนวิชาศิลปะเพิ่มขึ้น เพราะจะช่วยลดปัญหาการเรียนต่อในระดับสูงและช่วยพัฒนาผู้เรียนด้วย (ความถี่ = 5)

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการประเมินผล

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ มีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาว่า ผู้เรียนไม่ยอมรับผลการประเมิน เนื่องจากมีประสบการณ์น้อย ไม่เข้าใจหลัก และ วิธีการประเมินผลงานทางศิลปะ มักคิดว่าผู้สอนมือคด (ความถี่ = 13) และมีข้อเสนอแนะที่มีความถี่สูงสุดว่า การประเมินผลเป็นทึมนั้น ขณะที่กำลังประเมินผลจะไม่ให้ผู้เรียนร่วมอยู่ในห้องด้วย จนเมื่อเสร็จแล้วจึงให้ผู้เรียนเข้าไปฟังผู้สอนชี้แจงผลการประเมิน (ความถี่ = 8)

6. ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านเกณฑ์ที่ใช้ประเมินผล

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ มีความคิดเห็นว่า ปัญหาได้แก่ ผู้เรียนส่งงานไม่ตรงเวลา แต่งกายไม่เรียบร้อย ไม่ถูกระเบียบของสถาบัน เป็นต้น เป็นสิ่งที่เป็นปัญหา เพราะผู้สอนถือเป็นเกณฑ์อย่างหนึ่งในการประเมินผลผู้เรียนด้วย (ความถี่ = 8) และให้ข้อเสนอแนะว่า การประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติ ควรดูจากงานที่ทำว่าตรงกับแนวความคิดหรือไม่เป็นสำคัญ (ความถี่ = 5)

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในสถาบันอุดมศึกษา ของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร จะแยกอภิปรายเป็น 2 ตอน คือ

1. สภาพ ปัญหา และ ข้อเสนอแนะการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านการวางแผน การสอน สื่อการสอน การดำเนินการสอน วิธีการสอน การประเมินผล และเกณฑ์ที่ใช้ในการวัด และประเมินผล
2. ปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติที่เนื่องมาจากผู้เรียน ผู้สอน การบริหาร หลักสูตร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์

สภาพการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ

1. การวางแผนการสอน

การปฏิบัติของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติในด้านการวางแผนการสอน โดยส่วนรวม พบว่ามีการปฏิบัติบ่อยครั้งซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจรรยา สุวรรณศิริ (2528:129-134) ที่พบว่า วิทยาลัยครูส่วนใหญ่ได้มีการปฏิบัติด้านการจัดทำแผนการสอน ทั้งนี้เป็นเพราะการวางแผนการสอนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเป็นลำดับที่ 3 ใน 7 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการสอนของอาจารย์ (อนันต์ ศรีโสภณ 2527: 84) และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ผู้เรียนสนใจการเรียนมากที่สุด (วัลลภา เทนพัลดิน ณ ออยุธยา 2527: 142) นอกจากนี้การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรอย่างเหมาะสมถูกต้อง การวางแผนการสอนอย่างมีระบบจะช่วยให้การเรียนการสอนง่ายขึ้น สะดวกขึ้น และมีโอกาสบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรได้มากขึ้น (อิทธิพล ตั้งโฉลก 2528: 79)

ข้อที่มีการปฏิบัติบ่อยครั้งเป็นอันดับหนึ่ง คือ อาจารย์ผู้สอนคำนึงถึงพื้นฐาน ความถนัด ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ศิลปะเป็นวิชาที่เน้นเรื่องของทักษะ ความสามารถพื้นฐาน ความถนัด หรือนิสัยที่ติดมากับตัวเรียกว่า "พรสวรรค์" เพราะฉะนั้นวิชาศิลปะจึงเปรียบเสมือนวิชาที่ต้องอาศัยความถนัด ความสามารถพื้นฐานที่มีอยู่ในตัวและใช้วิธีการสอนไปถึงสิ่งเหล่านั้นออกมาให้เจ้าตัวทราบในความสามารถของตนเอง แล้วเสริมหาประสบการณ์และโอกาสแสดงออกได้มากยิ่งขึ้น (สุลักษณ์ ศรีบุรี 2530: 58) การสอนศิลปะจึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงพื้นฐานที่แตกต่างกันเฉพาะบุคคล ไม่ว่าจะเป็นระดับเชาวน์ ปัญญา ความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ สภาพจิตใจและอารมณ์ ตลอดไปจนถึงฝีมือและความถนัดเฉพาะ

ทางศิลปะที่แตกต่างกันไปอย่างหลากหลายในนักศึกษาแต่ละคน (อิทธิพล ตั้งโฉลก 2528: 76)

ข้อปฏิบัติที่มีการปฏิบัติบ่อยครั้งแต่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การจัดทำแผนบทเรียนสำหรับการสอนในแต่ละครั้ง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติโดยส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสเป็นเจ้าของวิชาที่สอน ดังนั้นจึงมีความใกล้ชิดกับบทเรียนที่ต้องสอนอยู่เป็นประจำข้อนี้เป็นผลมาจากการวิจัยเรื่องเดียวกันในด้านปัญหาที่เนื่องมาจากผู้สอน โดยพบว่าการที่ผู้สอนไม่ได้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นประจำ อาจารย์ส่วนใหญ่ลงความเห็นว่าไม่ค่อยเป็นปัญหา ทั้งนี้เนื่องจากอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่เป็นเจ้าของวิชา ฉะนั้นการทำแผนบทเรียนสำหรับการสอนในแต่ละครั้งจึงไม่ค่อยจำเป็น เพราะต้องสอนอยู่เป็นประจำ มีความใกล้ชิดกับบทเรียนอยู่ตลอด จนเกิดความมั่นใจในการสอน ประกอบกับในการคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นอาจารย์สอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา ก็จะคัดเลือกตามสาขาที่บุคคลนั้นจบมา

ความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ เกี่ยวกับปัญหาด้านการวางแผนการสอน โดยสรุปคือ มีเวลาเตรียมการสอนน้อย เนื่องจากภารกิจต่างๆหลายด้าน ขาดตำราและข้อมูลที่ทันสมัย ไม่มีการวางแผนการสอนร่วมกันในวิชาที่มีผู้สอนร่วมกันหลายคน พื้นฐานความรู้ของผู้เรียนแต่ละรุ่นแตกต่างกันและไม่เป็นไปตามที่ผู้สอนคาดหวัง สอนไม่ได้ครบตามแผนการสอนเนื่องจากมีวันหยุดของสถาบันมาก ผู้สอนไม่ได้วางแผนการสอนระยะยาว และไม่เห็นความสำคัญของการวางแผนการสอน สำหรับข้อเสนอแนะ อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติเสนอว่า ควรให้ผู้ช่วยเตรียมการสอน หรือผู้ช่วยสอน อาจารย์ที่สอนร่วมในวิชาเดียวกัน ควรตกลงกันก่อนทำการสอน ควรวางแผนการสอนสำรอง หรือวางแผนการสอนให้มีลักษณะยืดหยุ่นได้และควรเตรียมการสอนให้สัมพันธ์กันทั้งหลักสูตรและสัมพันธ์กับวิชาเอกของผู้เรียน

2. สื่อการสอน

การปฏิบัติของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ ในด้านการใช้อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติบางครั้ง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าธรรมชาติของวิชาศิลปะภาคปฏิบัตินั้น ถือเอาการปฏิบัติงานศิลปะ เป็นกิจกรรมหลัก อย่างไรก็ตามก็อาจมีการใช้สื่อบางอย่างประกอบด้วยสื่อที่ใช้บ่อยครั้งเป็นอันดับหนึ่ง คือ การใช้เครื่องฉายสไลด์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเครื่องฉายสไลด์เป็น อุปกรณ์ที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางและใช้ง่าย โดยมากจะนำมาใช้เพื่อนำเสนอตัวอย่างผลงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน เพื่อเป็นการเพิ่มประสบการณ์ให้กับผู้เรียน นอกจากนี้เครื่องฉายสไลด์ ยังเป็นอุปกรณ์ที่สามารถนำมาใช้สอนแทนขั้นตอนการสาธิตได้ (ปิยะชาติ แสงอรุณ 2526: 26) แต่ในประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าขั้นตอนการสาธิตในวิชาศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์นั้น ควรเป็นขั้นตอนการสาธิตที่ได้กระทำจริงในขณะนั้นมากกว่า เพราะจะทำให้ผู้เรียนได้

ประสบการณ์ตรง เห็นของจริงก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ส่วนสื่อที่มีการใช้รองลงมา คือ กระดานดำและชอล์ค เพราะว่ากระดานดำและชอล์คเป็นสื่อขั้นพื้นฐานที่นิยมใช้ประกอบการ สอนมานานแล้ว ใช้ง่าย และ ราคาถูก มีประโยชน์กว้างขวางที่สำคัญสำหรับการเรียนการสอน โดยทั่วไปจะใช้ว่าคุณภาพประกอบในการเสนอความคิดต่างๆ เป็นต้น (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526: 113)

อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่มีการใช้เป็นบางครั้ง และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เครื่อง ฉายภาพยนตร์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ชาติทักษะในการใช้ตั้งที่วินัย ศรีกนก (2527: สรุปผล การวิจัย) ได้ทำการวิจัยและพบว่า สาเหตุที่นักศึกษาฝึกสอนใช้เครื่องฉายประเภทภาพยนตร์ และฟิล์มสตริบน้อย เพราะชาติทักษะในการใช้ นอกจากนี้ก็อาจเป็นเพราะว่าเครื่องฉาย ภาพยนตร์เป็นอุปกรณ์ที่มีราคาแพง และภาพยนตร์เกี่ยวกับศิลปะที่จะนำมาฉายก็จัดหาได้ยาก ลำบาก (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526: 117) ประกอบกับในปัจจุบันมีอุปกรณ์อย่างอื่นที่สามารถนำมา ใช้แทนกันได้และใช้ได้ง่ายสะดวกกว่า

การศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาที่เน้นให้คนมีความคิด มีความริเริ่ม สร้างสรรค์เพื่อเป็นผู้นำและสร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้แก่สังคม (วินัย โสมติ 2526: 38) ฉะนั้น การเรียนการสอนจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ และมีเสรีภาพภายใต้ ขอบเขตและเงื่อนไขที่เหมาะสม โดยมีอาจารย์ผู้สอนเป็นผู้จัดการสิ่งเร้าให้เกิดความคิด สร้างสรรค์ (วินัย โสมติ 2526: 38-39) ฉะนั้นสื่อที่ใช้โดยส่วนใหญ่ในการสอนศิลปะ ภาควิชาปฏิบัติขั้นพื้นฐาน จึงเป็นสื่อคล้อยใจในการฝึกปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ สื่อที่จัดขึ้น เช่น ฟุ่่นนิ่ง คน สื่อที่เป็นสิ่งแวดล้อม เช่น ทีวีทัศน์บก-ทะเล ทีวีทัศน์อาคาร มากกว่าที่จะเป็นสื่อชนิดอื่น ส่วนในการสอนศิลปะภาควิชาปฏิบัติในระดับขั้นสูงนั้น จะมุ่งเน้นการปฏิบัติงานสร้างสรรค์เฉพาะ ส่วนบุคคล เพื่อให้มีอิสระในการสร้างสรรค์ (พินุญ ศุภนิมิตร 2528: 106) ลักษณะการ เรียนการสอนจึงเป็นการให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ความจำเป็นในการใช้สื่อการ สอนจึงมีน้อย

ความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาควิชาปฏิบัติ เกี่ยวกับปัญหาด้านสื่อการสอน โดย สรุปคือ จำนวนห้องเรียนภาควิชาปฏิบัติ และวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอกับความต้องการ และมีข้อ เสนอแนะว่า ผู้สอนควรแก้ปัญหาการขาดวัสดุอุปกรณ์ด้วยการขอความอนุเคราะห์จากศิษย์เก่า บริษัท ห้างร้านต่างๆ

3. การดำเนินการสอน

การปฏิบัติของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติในการดำเนินการสอน โดยส่วนรวมมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ลักษณะการดำเนินการสอนที่มีการปฏิบัติเป็นประจำมากที่สุดคือ การให้คำแนะนำ ดิชม แก้อไข ทั้งนี้เป็นเพราะว่าในการสอนศิลปะอาจารย์ผู้สอนจำเป็นต้องเอาใจใส่ติดตามการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิด และต่อเนื่องตลอดจนต้องรู้และเข้าใจถึงอุปนิสัยและสภาพจิตใจของนักศึกษาพอสมควร (อิทธิพล ตั้งโฉลก 2528: 76) ดังนั้น การให้คำแนะนำ ดิชม แก้อไข จึงเป็นลักษณะการดำเนินการสอนที่อาจารย์ศิลปะภาคปฏิบัติส่วนใหญ่ใช้ เพราะเป็นการแนะนำ วิจารณ์ อย่างใกล้ชิดเป็นรายบุคคล ทำให้อาจารย์ผู้สอนได้ติดตามพฤติกรรมการทำงานของผู้เรียนตลอดเวลา การติดตามพฤติกรรมการทำงานศิลปะรวมทั้งผลงานศิลปะของผู้เรียนจะทำให้อาจารย์ผู้สอนสามารถทำความเข้าใจผู้เรียนจากการสร้างสรรค์งานศิลปะ ก่อให้เกิดความสัมพันธที่ดีต่อกัน (วิชัย วงศ์ใหญ่ 2529: 118)

ลักษณะการดำเนินการสอนที่พบว่ามีการปฏิบัติเป็นประจำรองลงมา คือ การให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ความรู้ความเข้าใจที่เกิดจากการปฏิบัติทดลองด้วยร่างกายและจิตใจของตนเองนั้น เป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในจิตใจ เป็นความรู้แท้ เป็นแก่น และเป็นัจธรรม (นทธีวรรณ จันทนะผะลิน 2528: 60-61) อีกทั้งยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกได้อย่างอิสระ และมีเสรีภาพ สอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาศิลปะที่ประกอบด้วยเรื่องราวของประสบการณ์ ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ อารมณ์ และความรู้สึกที่ละเอียดอ่อนปราณีต (วิชัย วงศ์ใหญ่ 2529: 111) สอดคล้องกับการศึกษาศิลปะในระดับอุดมศึกษา ที่เน้นให้คนมีความคิดมีความริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อเป็นผู้นำและสร้างสิ่งใหม่ๆ ให้แก่สังคม (วินัย โลมคติ 2526: 38)

การดำเนินการสอนที่มีการปฏิบัติบางครั้งและมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าไม่มีงบประมาณทางด้านนี้เพียงพอ ประกอบกับอาจารย์ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาโดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถสูงอยู่แล้ว การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนจึงกระทำเพียงบางครั้งในบทเรียนที่อาจารย์ผู้สอนต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่กว้างขวางหรือลึกซึ้งออกไป โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะในเรื่องนั้นมาให้ความรู้แก่ผู้เรียน

ความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ เกี่ยวกับปัญหาดำเนินการสอน โดยสรุป คือ ห้องเรียนและครุภัณฑ์ในห้องเรียนปฏิบัติไม่ได้ออกแบบสำหรับการเรียนศิลปะภาค

ปฏิบัติ ทำให้ใช้ปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละสาขาวิชาไม่ได้ ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบ ไม่ตรงต่อเวลา ไม่เตรียมพร้อม ขาดระเบียบวินัย ขาดความขยันเอาใจใส่ ไม่ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง มีปัญหาส่วนตัวที่มีผลกระทบต่อการเรียน และปัญหาที่เกิดจากอารมณ์และปัญหาส่วนตัวของผู้สอนด้วย อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติมีข้อเสนอแนะว่า ผู้สอนสำคัญที่สุดในการแก้ปัญหา และสร้างสถานการณ์ เพื่อให้ดำเนินการสอนไปได้ด้วยดี และควรจัดสร้าง หรือ ปรับปรุงห้องเรียนให้เหมาะสมกับการสอนศิลปะภาคปฏิบัติอย่างน้อยสาขาละ 1 ห้อง

4. วิธีการสอน

การปฏิบัติของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติด้านวิธีการสอนโดยส่วนรวมมีการปฏิบัติบ่อยครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า วิธีการสอนที่ปฏิบัติเป็นประจำเป็นอันดับแรกคือ การใช้การสอนแบบพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของวิชาศิลปะที่มีลักษณะยืดหยุ่นสูง สามารถเปลี่ยนแปลงรูปแบบได้ง่าย มีคำตอบไม่จำกัด (เลิศ อานันท์ 2531:25) วิธีการสอนเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เป็นวิธีการที่มุ่งพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยเฉพาะเหมาะสำหรับการสร้างประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ โดยให้ผู้เรียนได้คิดวิธีแก้ไขปัญหาที่แปลกออกไปจากวิธีการที่ครูสอนในชั้นเรียน เพื่อค้นหาวิธีดำเนินการใหม่ ๆ มาใช้กับขบวนการทำงาน หรือ การใช้วัสดุสิ่งของตลอดจนเครื่องจักรต่าง ๆ ผู้เรียนอาจมีห้องปฏิบัติงานของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนเพื่อประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งเป็นเรื่องส่วนบุคคล ผู้สอนจะมีบทบาทน้อยมาก ส่วนมากจะเป็นการจัดหาวัสดุสิ่งของที่กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ให้กำลังใจ และส่งเสริมให้คำปรึกษาแนะนำ สาธิต และประเมินผลงานผู้เรียน (สุมิตร คุณานุกร 2520: 145) นอกจากนี้ อารี รังสินันท์ (2528: 74) ยังเสนอว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมทางตรงคือ การสอน ผักผ่อน อบรม และในทางอ้อม คือ การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมส่งเสริมความเป็นอิสระในการเรียนรู้

วิธีสอนที่มีการปฏิบัติเป็นประจำรองจากการสอนแบบพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ คือ การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติในห้องปฏิบัติการ อันนี้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนเพื่อให้เกิดการคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ โดยผู้เรียนอาจมีห้องปฏิบัติงานของตนเอง (สุมิตร คุณานุกร 2520: 145) อย่างไรก็ตาม การให้ผู้เรียนมีห้องปฏิบัติงานของตนเองอาจเป็นไปได้น้อย เนื่องจากผลการวิจัยในเรื่องเดียวกันในด้านปัญหาที่เนื่องมาจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์แสดงว่าสถาบันการศึกษาด้านศิลปะในระดับอุดมศึกษาของรัฐโดยส่วนรวมยังมีปัญหาในเรื่องของสถานที่และวัสดุอุปกรณ์อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะห้องเรียนศิลปะภาคปฏิบัติมีไม่เพียงพอกับความต้องการ แต่ในเรื่องนี้จากประสบการณ์ของผู้วิจัยเห็นว่า มีสถาบันการศึกษาหลายแห่งที่แก้ปัญหาในเรื่องนี้โดยอนุญาตให้ผู้เรียนกันแบ่งเนื้อที่ เป็นส่วนๆ สำหรับปฏิบัติงานของตนเองรวมกันอยู่ในห้องเรียนภาคปฏิบัติ

อย่างไรก็ตาม การให้ห้องปฏิบัติแก่ผู้เรียนระดับปริญญาตรียังเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว เนื่องจากผู้เรียนยังไม่มีความคุ้นเคยกับวิธีการวิจัยที่ตนเองใช้อยู่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยด้านปัญหาที่เนื่องมาจากผู้เรียนในงานวิจัยเรื่องเดียวกันพบว่า การที่ผู้เรียนขาดวินัยและความเป็นระเบียบในการใช้อาคารเรียนเป็นปัญหามาก (ตารางที่ 9)

วิธีการสอนที่มีการปฏิบัติบางครั้งและมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การใช้การสอนแบบคณะ (Team Teaching) ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้สอนต้องสอนหลายวิชาในแต่ละภาคเรียน ทำให้ปริมาณงานสอนของอาจารย์แต่ละท่านมีมากจนไม่อาจมาร่วมกันสอนเป็นคณะได้ ซึ่งข้อนี้เป็นผลมาจากการวิจัยเรื่องเดียวกัน ในด้านปัญหาที่เนื่องมาจากผู้สอน (ตารางที่ 11) อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าเรื่องนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ และมีความเห็น สอดคล้องกับ อิทินล ตั้งใจลก (2528: 80-81) ที่ว่าการสอนโดยผู้สอนเพียงคนเดียวอาจไม่กว้างและเป็นกลางเพียงพอโดยธรรมชาติแล้ว ผู้สอนมักจะมีแนวโน้มเอียงไปในแนวทางที่ใกล้เคียงกับบุคลิกภาพของตนเอง การสอนเป็นคณะจึงน่าจะมีผลดีกว่า และฮับบาร์ด (Hubbard 1969: 144) กล่าวถึงการสอนเป็นคณะว่าอาจจะไม่เป็นที่น่าพอใจสำหรับผู้สอนในระยะแรก เพราะครูสอนศิลปะและการสอนศิลปะมีลักษณะเฉพาะของแต่ละคนสูง แต่ในอีกแง่หนึ่งนั้นจะทำให้มีการแนะนำอย่างเป็นลำดับ ผู้สอนแต่ละคนใช้ทักษะของตนสร้างคุณค่าให้แก่การสอน ผู้เรียนจะได้ประสบการณ์ที่ไม่จำกัด นอกจากนี้ยังทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบผู้สอนที่เขาต้องการและยังทำให้เขาสามารถเรียนรู้ได้เร็วขึ้น นอกจากจะให้เวลากับอาจารย์ในการวิจารณ์เป็นรายบุคคลได้อย่างทั่วถึงด้วยเป็นการใช้ความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันของอาจารย์แต่ละท่านมาช่วยกันแนะนำนักศึกษา อันเป็นการมองจากทัศนะความคิดเห็นที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบันที่มีความหลากหลายทั้งในด้านปรัชญา แนวความคิด รูปแบบ เทคนิค และวัสดุ ย่อมจะเป็นไปไม่ได้ที่จะมีผู้ใคร่อย่างเข้าใจ ละเอียดลึกซึ่งครอบคลุมได้ทั่วไปทั้งหมด

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับปัญหาด้านวิธีการสอนโดยสรุปว่า มีปัญหาเรื่องพื้นฐานความรู้ของผู้เรียนในระดับมัธยมไม่ต่อเนื่องกับระดับอุดมศึกษา อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารในระดับประถมและมัธยมสนับสนุนแต่การสอนประเภทความรู้ ความจำ ทำให้ผู้ที่เข้ามาในระดับอุดมศึกษาไม่ค่อยมีความคิดที่แปลกๆใหม่ๆ และเสนอแนะว่า ผู้บริหารในระดับประถมและมัธยมควรให้ความสนใจสนับสนุนการสอนวิชาศิลปะเพิ่มขึ้น เพื่อลดปัญหาการเรียนต่อในระดับสูง

5. การประเมินผล

การปฏิบัติด้านการประเมินผลของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมพบว่า

มีการปฏิบัติบ่อยครั้ง ทั้งนี้เนื่องจากการประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยให้อาจารย์และ
ผู้เรียนทราบว่า การเรียนการสอนได้ผลมากน้อยแค่ไหน ตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ รวมถึง
การตัดสินใจความก้าวหน้าของผู้เรียน (De Francesco 1958: 196)

ข้อที่อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติได้ปฏิบัติเป็นประจำคือ การใช้การวัดด้วยการตรวจ
ผลงานที่มอบหมาย ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผลงานปฏิบัตินั้นเป็นกิจกรรมที่นับได้ว่าเป็นหัวใจของการ
เรียนรู้ด้านศิลปะ เพราะการฝึกปฏิบัติกิจกรรมจะทำให้เกิดการตั้งสมมติฐาน ประสบการณ์ และ
ความรู้ความเข้าใจต่างๆ การเรียนรู้ทางทัศนศิลป์ศึกษาไม่อาจบรรลุผลที่คิดได้แม้แต่น้อย ถ้า
การเรียนภาคทฤษฎีเป็นเพียงการรับฟังคำบรรยายเท่านั้น เพราะคุณค่าของศิลปะ คือ ผลงาน
ที่รับรู้ได้ในขณะที่ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเพิ่มประสบการณ์ทางศิลปะและ
รสนิยมทางความงามแล้ว ยังได้สร้างคุณค่าอื่นๆ ให้กับตัวเองอีกด้วย กระบวนการทำงานและ
ผลงานศิลปะที่ฝึกปฏิบัติจึงเป็นปัจจัยหลักของการศึกษาทางศิลปะ (วิรุณ ตั้งเจริญ 2526: 120-
121)

ข้อที่มีการปฏิบัติบ่อยครั้งแต่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การใช้การวัดด้วยการสัมภาษณ์
การสัมภาษณ์เป็นวิธีการวัดแบบหนึ่งที่สามารถใช้วัดผลได้หลายด้าน คือ ด้านความรู้ ความ
เข้าใจในคุณค่า ความคิด และทัศนคติ เป็นต้น (ชโล นงษ์สามารถ 2526: 112) แต่การวัด
ด้วยการสัมภาษณ์ ไม่อาจใช้เป็นหลักในการวัดผลงานศิลปะภาคปฏิบัติได้ เนื่องจากการวัด
ผลงานศิลปะภาคปฏิบัติเป็นการวัดและประเมินคุณค่าของผลงานที่ผู้เรียนได้สร้างขึ้นมาระหว่าง
การศึกษาในแต่ละภาคเรียน (อิทธิพล ตั้งโฉลก 2528: 81) ดังนั้นการสัมภาษณ์โดยมากจะ
ใช้ประกอบการวัดผลแบบอื่น เช่น การให้ผู้เรียนได้อธิบายถึงงานศิลปะของตนเอง

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านการประเมินผลโดยสรุป
ว่า ผู้เรียนไม่ยอมรับผลการประเมินมักคิดว่าผู้สอนมีอคติ การประเมินผลงานทางศิลปะไม่สามารถ
กำหนดถูกผิดได้แน่นอน ต้องใช้วิธีประเมินผลรวมๆ และขึ้นกับประสบการณ์ของผู้สอนแต่ละคนด้วย
ผู้สอนให้ความสำคัญกับการประเมินผลน้อย ไม่วางเงื่อนไขการประเมินผลไว้แต่แรก บางครั้ง
ให้คะแนนผู้เรียนที่ตนชอบเป็นพิเศษ และ ผู้เรียนที่ขาดความช่วยเหลือซึ่งแจ้งผลการประเมิน ทำให้ไม่
ทราบผล อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติให้ข้อเสนอแนะว่า ในการประเมินผลเป็นทีม ขณะที่กำลัง
ประเมินไม่ควรให้ผู้เรียนอยู่ในห้องจนประเมินผลเสร็จแล้ว จึงให้ผู้เรียนเข้าไปฟังการชี้แจงผล
จากผู้สอน ควรมีการตกลงวิธีการและเงื่อนไขการเก็บคะแนนตั้งแต่ต้นภาคเรียน และผู้สอนควร
ประเมินผลทันทีที่ทำการกิจกรรมเสร็จในแต่ละครั้ง

6. เกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

การปฏิบัติด้านเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผล ของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมพบว่าการปฏิบัติบ่อยครั้ง ข้อที่มีการปฏิบัติเป็นประจำและมีค่าเฉลี่ยเท่ากันมี 3 ข้อ คือ จินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความขยันเอาใจใส่และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน

จินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นสิ่งที่ติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด ณ จุดนี้ เราจะต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก ซึ่งก็เหมือนกับสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ถ้าขาดการสนับสนุนพัฒนาอย่างถูกต้องแล้ว การเจริญเติบโตก็จะเป็นไปตามที่เด็กควรจะเป็น เราจะต้องพยายามหาทางให้เด็กมีโอกาสพัฒนาพรสวรรค์ด้านนี้ที่มีอยู่ในตัวของเด็กอย่างสม่ำเสมอเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง (วิชัย วงษ์ใหญ่ 2529: 111-112) ดังนั้นแนวโน้มในการศึกษาศิลปะที่กำลังมีบทบาทมากคือ การที่ผู้สอนเน้นเรื่องความคิดสร้างสรรค์ (ลูร์เชอร์ สมิธินันท์ 2522: 47) และในการเรียนการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา วินัย โลมดี (2526: 37) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญคือ ความคิดสร้างสรรค์

ความขยันเอาใจใส่และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก หรือ จิตนิสัย อันเป็นทัศนคติที่นำไปสู่การสร้างงานศิลปะและเข้าถึงงานศิลปะ ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะในการกำหนดวัสดุศิลปะ ซึ่งยังผลให้การเสนอความหมายของประสบการณ์สุนทรีย์มีความเหมาะสม (Lansing 1976: 275) นอกจากนี้ความขยันเอาใจใส่และการตรงต่อเวลาในการส่งงาน ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบซึ่งมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฉะนั้นจึงเป็นหัวข้อสำคัญอันหนึ่งที่อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัตินำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผล

เกณฑ์ที่มีการปฏิบัติเพียงบางครั้ง และมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์จัดเป็นความรู้พื้นฐานด้านความคิด ซึ่งจะช่วยให้การศึกษาทางด้านปฏิบัติเติบโตงอกงามต่อไปได้ ไม่ไปยึดติดอยู่กับฝีมือเท่านั้น (เนทิวรรณ จันทะพะลิน 2528: 60) แต่ที่มีการปฏิบัติเพียงบางครั้ง อาจเนื่องมาจากการประเมินความรู้ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์นั้น จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์เปรียบเทียบในด้านของรูปแบบ วิวัฒนาการ ซึ่งต้องอาศัยระยะเวลาอันยาวนาน อาจารย์ส่วนใหญ่จึงปฏิบัติเพียงบางครั้ง

ความคิดเห็นของอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติต่อปัญหาด้านเกณฑ์ที่ใช้ในการวัด และประเมินผลโดยสรุปว่า ผู้เรียนส่งงานไม่ตรงเวลา แต่งกายไม่เรียบร้อย มีผลต่อการประเมินผล

ผู้เรียนเพราะผู้สอนใช้เป็นเกณฑ์การประเมินผลส่วนหนึ่งด้วย ผู้เรียนไม่สามารถประเมินผลหรือพูดเกี่ยวกับผลงานของตนได้ เกณฑ์ในการประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ที่ทางสถาบันตั้งไว้สูงเกินไป วิธีประเมินผลแบบอิงกลุ่มก็ไม่เหมาะสม เพราะวิชาศิลปะภาคปฏิบัติเป็นการแสดงออกของแต่ละบุคคล อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติได้เสนอแนะว่า เกณฑ์การประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติควรดูจากงานที่ทำว่าตรงกับแนวความคิดหรือไม่ และเน้นที่พัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

ปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ

1. ปัญหาที่เนื่องมาจากผู้เรียน

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมเห็นว่า ผู้เรียนเป็นปัญหาปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าข้อที่เป็นปัญหามากคือ ผู้เรียนขาดความขยันและเอาใจใส่อย่างจริงจัง ลอดคดล่องกับงานวิจัยของ นันต์ศักดิ์ พลสารัมย์ (2531: สรุปผลการวิจัย) ที่พบว่าปัญหาการเรียนของนักศึกษาภาควิชาดนตรีในมหาวิทยาลัยอีสานใต้ ข้อหนึ่งคือ ขาดความรับผิดชอบ และเอาใจใส่ในการเรียนการฝึกซ้อม ความขยันเอาใจใส่ถือได้ว่าเป็นความรับผิดชอบอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็น ความสนใจความตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเหนื่อยพยายาม และละเอียดรอบคอบ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย รักษาสิทธิและหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านผลดีและผลเสียทั้งยังพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น การที่ผู้เรียนมีความขยันเอาใจใส่อย่างจริงจังต่อการเรียน ย่อมแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความรับผิดชอบสูง ซึ่งผลการวิจัยของ วัลลภา จันทร์เพ็ญ (2526: 105) สมคิด ไชยยันบุตร (2511: 26-27) และ อัญชลี สารวัตนะ (2533: 225) ได้แสดงให้เห็นว่า ความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์ทางบวกกับลักษณะนิสัยการเรียน ที่คนคิดต่อการเรียน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อที่เป็นปัญหาปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดในปัญหาที่เนื่องมาจากผู้เรียน คือผู้เรียนไม่เชื่อคำแนะนำของอาจารย์ผู้สอน ซึ่งก็สอดคล้องกับ งานวิจัยของ นันต์ศักดิ์ พลสารัมย์ (2531: 144) ที่พบว่าปัญหาการเคารพ เชื้อนังของนักศึกษาที่มีต่ออาจารย์เป็นปัญหาน้อย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้เรียนเชื่อว่า อาจารย์ผู้สอนจะมีความพร้อมทางด้านวิชาการ สามารถให้ข้อมูล อธิบาย หลักเกณฑ์ ทฤษฎี และ บัณฑิตต่างๆ ให้ผู้เรียนได้อย่างกระจ่างชัด (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา 2530: 59) ฉะนั้นอาจารย์ผู้สอนจึงต้อง เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ เป็นผู้มีความประพฤติ จริยธรรมในระดับที่วิญญูชนจะพึงปฏิบัติได้ และมีลักษณะสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย... ทั้งในแง่บุคคลิกภาพทั่วไป ความสัมพันธ์ต่อศิษย์และบทบาทต่อสังคม นอกจากนี้

อาจารย์ผู้สอนจะต้องเป็นผู้หาความรู้เพิ่มเติมและฝึกอบรมให้มีความรู้ความสามารถก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปตลอดเวลา (วิทยุ สาธ 2526: 178-179)

2. ปัญหาที่เนื่องมาจากผู้สอน

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติ โดยส่วนรวมเห็นว่า ผู้สอนเป็นปัญหาปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ผู้สอนต้องสอนหลายวิชาในแต่ละภาคเรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2524: 109) ซึ่งพบว่า อาจารย์คณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เขตกรุงเทพมหานคร มีงานสอนในความรับผิดชอบมาก นอกจากนี้อาจารย์ผู้สอนอาจต้องได้รับมอบหมายให้ช่วยงานธุรการหรืองานอื่น ๆ อีกบ้าง อันอาจเป็นสาเหตุให้อาจารย์ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะไปปฏิบัติงานด้านอื่น ๆ เช่น ด้านการวิจัย การเขียนตำรา และการสร้างสรรค์งานศิลปะของตนเอง ปัญหาในส่วนนี้สอดคล้องกับผลการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ในด้านการปรับปรุงคุณภาพ ซึ่งพบว่าสถาบันอุดมศึกษาบางสถาบันต้องใช้อาจารย์ปฏิบัติหน้าที่ผู้ช่วยทางวิชาการด้านการวางแผนและด้านธุรการ จนทำให้การปฏิบัติงานในด้านการสอน และการดำเนินงานด้านบริหารไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (ทบวงมหาวิทยาลัย 2529: 4) สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้อาจารย์ผู้สอนต้องสอนหลายวิชาในแต่ละภาคเรียน คือ มีอาจารย์ผู้สอนไม่เพียงพอ กับความต้องการ ซึ่งข้อนี้เป็นปัญหาปานกลางรองจากการสอนหลายวิชาในแต่ละภาคเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชุศักดิ์ เพรสคอต (1982: 2981) ซึ่งพบว่า ศิลปศึกษาในวิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่งของไทย ยังมีค่าเนื้องานด้านการสอน การบริหารบุคคลากรไม่เหมาะสมเพียงพอ และงานวิจัยของ อรุณ วิวัฒพันธุ์ (2527: 104) พบว่า อาจารย์ผู้สอนวิชาเอกดนตรีมีไม่เพียงพอกับความต้องการ อันนี้ก็แสดงให้เห็นว่ากรณีที่อาจารย์ผู้สอนไม่เพียงพอ กับความต้องการนั้นไม่ได้เป็นปัญหาการสอนเฉพาะสาขาทัศนศิลป์เท่านั้น แต่เป็นปัญหาการสอนในสาขาอื่นด้วย

ข้อที่ไม่ค่อยเป็นปัญหา คือ ผู้สอนไม่ได้สอนวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นประจำ แสดงว่า อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติส่วนใหญ่มีโอกาเป็นเจ้าของวิชา หรือ สอนวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นประจำ ซึ่งอาจหมายความว่า วิชาที่สอนอยู่เป็นประจำตรงกับความถนัดและความสนใจ แต่เมื่อพิจารณาถึงค่าเฉลี่ยของข้อคำถามที่ว่าวิชาที่สอนอยู่เป็นประจำตรงกับความถนัดและความสนใจ พบว่าเป็นปัญหาปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าอาจารย์ต้องสอนหลายวิชาในแต่ละภาคเรียน บางวิชาอาจไม่ตรงกับความถนัดและความสนใจ

3. ปัญหาที่เนื่องมาจากการบริหาร

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติโดยส่วนรวมเห็นว่า การบริหารเป็นปัญหาปานกลาง ข้อที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ งบประมาณแต่ละปีที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการดำเนินงานของภาควิชา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจรรยา สุวรรณศิริ (2528: 130) และ บรรจง บุญการี (2532: 131) ที่พบว่า ปัญหาที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด คือ งบประมาณ ซึ่งไม่เพียงพอ เป็นเหตุให้สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ที่ใช้ฝึกปฏิบัติ และ เครื่องมืออื่นมีจำนวนไม่เพียงพอ กับความต้องการ

ข้อที่พบว่าเป็นปัญหาปานกลางและมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้สอนไม่มีส่วนร่วมในการเลือกวิชาที่สอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัญหาในการจัดตารางสอน และอาจารย์มีไม่เพียงพอแก่ความต้องการอยู่แล้ว การให้ผู้สอนมีส่วนร่วมในการเลือกวิชาที่สอน จึงไม่อาจกระทำอย่างเต็มที่ และจากงานวิจัยของ เอกชัย กิษฐพันธ์ (2524: 78) ในด้านที่เกี่ยวกับสภาพการบริหารงานของภาควิชาในด้านการสอน พบว่า ภาควิชาเปิดโอกาสให้อาจารย์ประจำภาควิชาทุกคนมีส่วนในการกำหนดผู้สอนแต่ละวิชาอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าการให้ผู้สอนมีส่วนร่วมในการเลือกวิชาที่สอนไม่อาจกระทำได้อย่างเต็มที่

4. ปัญหาที่เนื่องมาจากหลักสูตร

อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติโดยส่วนรวมเห็นว่า หลักสูตรเป็นปัญหาปานกลางข้อที่เป็นปัญหามาก คือ ขาดตำราเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชูศักดิ์ เพรสคอต (1982: 2981) รัชณี อมรพันธ์ (2523: 68) และ พันธุ์ศักดิ์ พลสารัมย์ (2531: 146) ที่พบว่า การขาดตำราเรียนเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในวิทยาลัยครู โดยเฉพาะตำราเรียนด้านศิลปะที่เป็นภาษาไทยมีน้อยมากและไม่แพร่หลายเท่าที่ควร ผู้สอนต้องใช้ตำราต่างประเทศ ขาดงานที่ไม่มีความรู้ทางภาษาดีพอ ก็ทำให้เกิดการเข้าใจไขว้เขวไปได้ ไม่สามารถยืนยันได้ชัดเจน (นพวรรณ หมั่นทรัพย์ 2528: 131) แม้ว่าการสอนศิลปะภาคปฏิบัติจะเน้นหนักไปทางด้านผลงานการสร้างสรรค์ แต่ตำราก็เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมหนุนความคิดสร้างสรรค์ และเป็นแนวทางที่จะชี้แนะ กระตุ้นความคิดในการแสดงออกในผลงาน (วินัย โสมติ 2526: 37) อย่างไรก็ตาม การขาดตำราเรียนก็อาจเนื่องมาจาก งบประมาณที่ภาควิชาได้รับในแต่ละปีมีจำนวนจำกัด (รัชณี อมรพันธ์ 2523: 68)

ข้อที่เป็นปัญหาปานกลางและมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ หลักสูตรเดิมมีมาตรฐาน แต่ถูกปรับปรุงให้เล็ยมาตรฐานไป ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การปรับปรุงหลักสูตรนั้น โดยส่วนใหญ่ก็จะปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ

ที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพที่เหมาะสม การปรับปรุงหลักสูตรเดิม เป็นเหตุให้มีข้อเปรียบเทียบกัน
ในด้านผลผลิต ระหว่างผู้ที่จะการศึกษาตามหลักสูตรเก่า กับผู้ที่จะการศึกษาหลักสูตรใหม่ ดังที่
น ฅ ปากน้ำ (2528: 29-30) กล่าวไว้ว่า

"ขึ้นชื่อว่าศิลปศาสตร์ทุกแขนงก็จำเป็นต้องฝึกฝนให้รู้ซึ่งถึงแก่นของมัน เพราะเมื่อ
ได้จบชั้นอุดมศึกษา สำเร็จออกมาเป็นบัณฑิตแล้ว ท่านจะต้องมีความรอบรู้ในวิชาในแขนง
ที่ท่านศึกษาอยู่นั้นดีกว่าบุคคลอื่น ๆ ที่มีได้ร่ำเรียนมา ที่นี้ยังมีการศึกษาศิลปะอีกวิธีหนึ่ง ใน
ปัจจุบันที่เขามีความเห็นขัดแย้งกับหลักเกณฑ์การศึกษาแบบเดิม เขาวางกฎไว้ใหม่ว่าผู้ที่จะ
ศึกษาให้บรรลุความเป็นศิลปินนั้น จำเป็นต้องฝึกฝนเฉพาะแต่ฝีมือกับกฎเกณฑ์ง่าย ๆ แต่
เพียงอย่างเดียวมีจำเป็นต้องเรียนกายวิภาคอย่างละเอียด เป็นต้น"

จากความเห็นของ น ฅ ปากน้ำ แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรแบบเก่ามีมาตรฐานกว่า
แบบใหม่ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าเป็นประเด็นนี้ยังไม่อาจสรุปได้โดยง่าย เนื่องจากต้อง
อาศัยข้อมูลประกอบในการพิจารณาในอีกหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านจุดประสงค์ของหลักสูตร
ผู้เรียน และ สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป แต่ปัญหาที่เกี่ยวกับหลักสูตรศิลปะในระดับอุดมศึกษา
กล่าวถึงกันอยู่ในปัจจุบัน คือ แนวความคิดและหลักสูตรศิลปะยังไม่พัฒนาให้สอดคล้องกับลักษณะ
สังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป (มหาวิทยาลัยศิลปากร 2528: 190)

5. ปัญหาที่เนื่องมาจากสถานที่และวัสดุอุปกรณ์

อาจารย์ศิลปะภาคปฏิบัติโดยส่วนรวมเห็นว่าเป็นปัญหามาก โดยเฉพาะห้องเรียน
ศิลปะภาคปฏิบัติ ไม่เพียงพอกับความต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ รัชนี อมรพันธ์
(2523: 68) ชูศักดิ์ เพรสคอต (1981: 2981) กันทนา เนิมพล (2530: 89) วิภา
มิ่งขวัญ (2530: สรุปผลการวิจัย) สุจรรยา สุวรรณศิริ (2528: 134) มธูรา จึงอยู่สุข
(2531: 144) และ พันธศักดิ์ พลสารัมย์ (2531: 145) นอกจากนี้ก็ยังสอดคล้องกับผลการ
สัมภาษณ์ เรื่อง สถานะการศึกษาศิลปะระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยในด้านปัญหาการเรียนการสอน
สอนวิชาศิลปะ ในประเด็นที่ว่า ชาติอาคารสถานที่เรียนอันเหมาะสม และขาดความพร้อมทาง
ด้านวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน สิ่งต่างๆ เหล่านี้นับได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
อย่างหนึ่งของการเรียนการสอน อันเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในการที่จะส่งเสริมให้สอนดี
หรือไม่ก็ได้ (วัลลภา เทนหัสติน ฅ อุษยา 2530: 58-59)

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัยที่ได้กล่าวมา ในด้านสภาพการสอนศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์ อาจารย์ผู้สอนโดยส่วนรวมปฏิบัติอยู่ในระดับพอควรถึงเกือบทุกด้าน ดังนั้นข้อเสนอแนะที่กล่าวถึงต่อไปส่วนใหญ่เป็นปัญหาในด้านการสอนศิลปะภาคปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ เขตกรุงเทพมหานคร ดังต่อไปนี้

1. ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อนำมาปรับปรุงเพิ่มเติมทางด้านห้องเรียน ความเหมาะสมของห้องเรียนกับสาขาวิชาศิลปะภาคปฏิบัติ, วัสดุอุปกรณ์ ที่ใช้ฝึกปฏิบัติ สื่อการเรียน การสอนและเอกสารหลักสูตรสำหรับผู้สอนให้มีความเหมาะสมและเพียงพอกับความต้องการ เพราะสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีความสัมพันธ์ในการที่จะส่งเสริมให้อาจารย์ สอนดี หรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้สถานที่และวัสดุอุปกรณ์อาจเป็นปัจจัยชี้ถึงความเป็นผู้นำทาง ด้านศิลปะปฏิบัติในสถาบันระดับอุดมศึกษาก็เป็นได้

2. ควรเพิ่มเติมอาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติในสาขาวิชาที่ขาดให้มีความเหมาะสม เพื่อที่จะได้ลดภาระด้านการสอนของอาจารย์ที่ต้องสอนหลายวิชาจนมีความเหมาะสม รวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมให้อาจารย์สอนศิลปะภาคปฏิบัติได้เขียนตำราและทำวิจัยให้มากขึ้น พร้อมทั้งจัดพิมพ์เผยแพร่เพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาต่อไป

3. ควรนำคุณภาพการสอนไปประกอบพิจารณาความดีความชอบร่วมกับการทำ กิจกรรมทางด้านอื่น และควรมีการสนับสนุนส่งเสริมการสอนศิลปะภาคปฏิบัติให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งการลดภาระกิจที่สถาบันมอบหมายให้กับอาจารย์ผู้สอน เพื่อให้ผู้สอนได้มีเวลาในการ ปฏิบัติภาระกิจด้านการสอนอย่างเต็มที่

4. ควรกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความขยันเอาใจใส่ต่อการเรียน หรือที่เรียกว่า "ใส่ใจ" ให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบและเอาใจใส่ต่อการเรียน รวมถึงการฝึกหัดวินัยและ ความเป็นระเบียบการใช้อาคารเรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาของเอกชน เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่าคล้ายกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้

เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนมีความพร้อมด้านงบประมาณมากกว่าของรัฐ ดังนั้นจึงอาจมีสภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติแตกต่างไปจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ

2. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไขในการสอนศิลปะภาคปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลในระดับลึก เจาะด้านและละเอียดมากขึ้น ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและแก้ไขต่อไป

3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษา อาจารย์และผู้บริหารที่มีต่อสภาพและปัญหาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติสาขาทัศนศิลป์ ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ได้ข้อมูลครบทุกด้านในการนำไปปรับปรุง แก้ไข ปัญหาต่างๆ และพัฒนาการสอนศิลปะภาคปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย